

TAK 2092. Ejby Mosevej 30-2, Bygherrerapport

Før byggemodning gennemførtes en udgravning af et areal nordøst for Ejby Landsby. Der fremkom knap 900 arkæologiske anlæg, der primært omfatter bebyggelsesspor, i form af stolpehuller.

Bebyggelsen er sandsynligvis spor efter en landsby fra germansk jernalder (ca. 400-800 e.Kr.).

Bebyggelsen er muligvis anlagt lidt tidligere, i yngre romersk jernalder, og går sandsynligvis op i vikingetid. Til bebyggelsen hørte syv brønde og den største gård var omkranset af et firkantet hegn, mens en anden gård havde to nord-sydvendte hegnshuse. Muligvis er der også enkelte rester af aktivitet fra 1600-1700-tallet mod nordøst. Der er endnu ikke foretaget naturvidenskabelige dateringer, hvilket skaber enkelte tolkningsmæssige usikkerheder.

Figur 1. Udgravning af brønd. Foto: Nikolaj Wiuff Kristensen. Kroppedal Museum.

Nikolaj Wiuff Kristensen, august 2022. Kroppedal Museum, Kroppedals Allé 3, 2630 Tåstrup

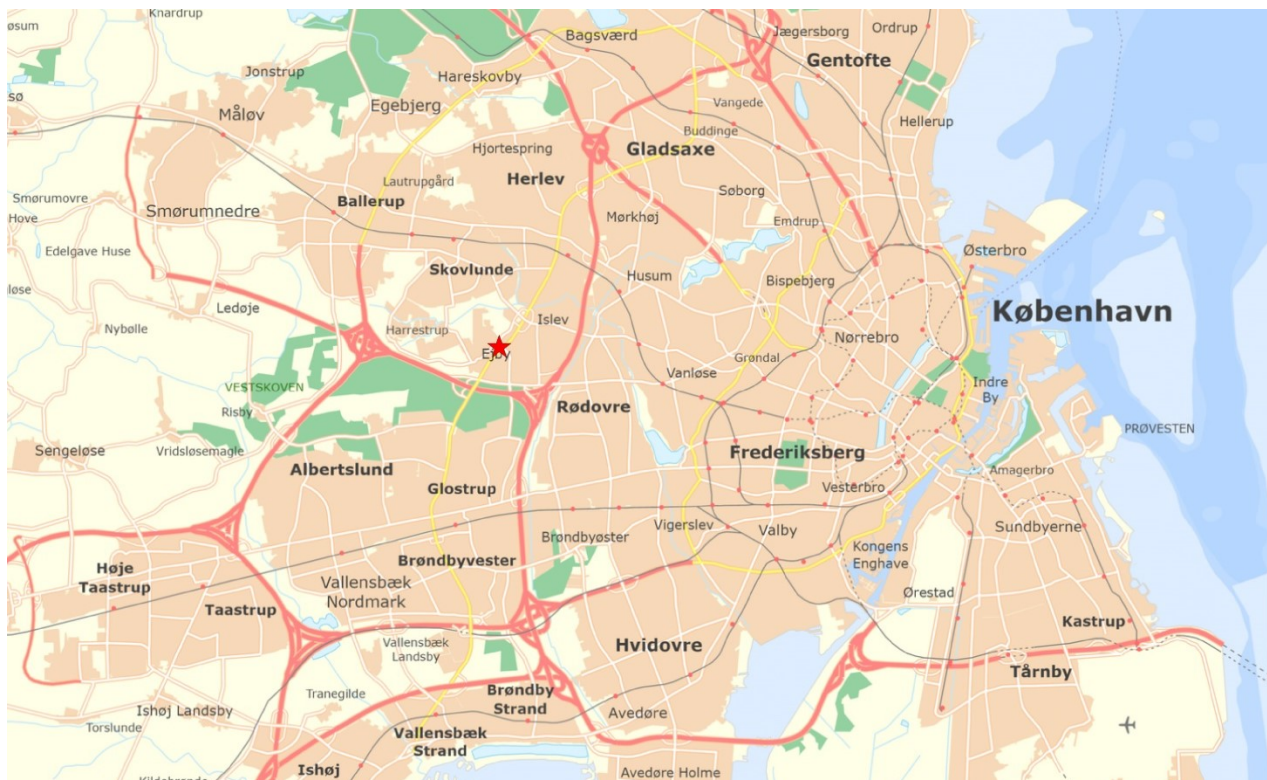
Sammenfatning

Der blev under udgravningen ved TAK 2092 Ejby Mosevej 302-2 fundet spor af 28-32 bygninger, hvoraf stolpehullerne efter de tagbærende stolper står tilbage, samt et noget usædvanligt, firkantet hegnsforløb og et mindre klart defineret hegnsforløb. Formentlig har der været fem gårde, hver bestående af et hovedhus og en eller flere mindre bygninger, på lokaliteten.

Det kraftigst byggede hus har haft aflange planker, sat på tværs af huset, som tagbærende stolper og dette hus er sandsynligvis brændt ned. Ved huset lå en formodet oven af usædvanlig konstruktion. En lille grube/et stolpehul med et stykke af en kværnsten fra en drejekværn har muligvis indgået i huset. Der lå syv brønde spredt ud over feltet, uden klar relation til de enkelte gårde. I en af disse brønde lå der et fragment af en ret usædvanlig dragtnål, samt store mængder dyrekogler og keramik fra jernalderen. I en anden brønd lå et stykke af en kværnsten fra en drejekværn. Der fremkom spredte gruber og enkelte kogestensgrube. Den mest interessante af gruberne indeholdt en lang jernstang og keramik.

Undersøgelsens forhistorie

Den 2. november 2021 anmodede advokat Casper Hauberg Grønnegaard fra KLAR Advokater, på vegne af lodsejer Harry Steffensen, om et budget for en arkæologisk udgravning af et ca. 11.000 m² stort areal forud for planlægning af nybyggeri af rækkehuse ved Ejby Landsby, Glostrup Kommune. Kroppedal Museum foretog i 2007 en arkæologisk udgravning af et areal knap 350 meter sydvest for det aktuelle areal (TAK1262, stednr. 020204 Sb. Nr. 13), hvor der fremkom bebyggelsespor af lidt uklar type, antageligt ældre middelalder. I 2010 foretog Kroppedal Museum en arkæologisk forundersøgelse på arealet mellem TAK1262 og det aktuelle areal, benævnt TAK1471, 020204 Sb. Nr. 20. Her fremkom spredte spor efter bebyggelse, men det førte ikke til en egentlig udgravning. Lokaliteten har sandsynligvis været tidsmæssigt overlappende med den nærliggende landsby ved Hvissinge Vest fra det 5.-6./7. årh. e.Kr., hvor flere gårde havde egne indhegninger (Boye 2019: 257-260).

Figur 2. Udgravningen markeret med stjerne. Baggrundskort: Skærmkort. Indeholder data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, august 2022.

Administrative data

Kroppedal Museum anmodede den 30. november 2021 Slots- og Kulturstyrelsen om godkendelsen af et budget for en udgravning af 11.000 m² på matr.nr. 6af Ejby By, Glostrup.

Den 4. januar 2022 afgjorde Slots- og Kulturstyrelsen, at bygherre skulle betale for en udgravning af arealet. Afgørelsen blev truffet efter museumslovens § 27, stk. 4 og 6.

Den 5. januar 2022 tiltrådte bygherre budgettet og udgravningen blev foretaget i perioden den 20. april til 15. juni 2022.

Udgravningen blev finansieret af bygherre, lodsejer Harry Steffensen.

Budgetbeløb for udgravning: 1.330.577,53 kr. (inkl. moms).

Kroppedal Museum er ansvarlig for undersøgelsen.

Originaldokumentation samt genstandsmateriale opbevares på Kroppedal Museum under journalnummer TAK 2092. Der eksisterer 80 folieark i A4/A3-format med profiltegninger, samt digitale opmålingsdata. Dokumentation fra undersøgelsen er indført i MUD-databasen.

Øvrige data

Udgravningen fandt sted i dagene mellem den 20. april og den 15. juni 2022. Udgravningsansvarlig var museumsinspektør, arkæolog Susan Pallesen. I udgravningen deltog museumsinspektør Jonas Hasemann Sigurdsson, BA Daniel Teilmann Olesen, arkæologistuderende Helene Skjærning Jacobsen, samt arkæologerne Bo Jensen og Nikolaj Wiuff Kristensen. Udgravningsansvarlig, Susan Pallesen, deltog kun enkelte dage i udgravningen og Nikolaj Wiuff Kristensen fungerede derfor som daglig leder og skrev efterfølgende beretningen. De fleste dage udgjorde udgravningsholdet tre arkæologer.

Opmåling med GPS blev hovedsagelig foretaget af Daniel Teilmann Olesen, men også af Jonas Hasemann Sigurdsson, Bo Jensen og Nikolaj Wiuff Kristensen.

Mulden blev afrømmet af Arne Madsen, eget firma, med en 35 tons gravemaskine på bælder og påmonteret en to meter bred rabatskovl. Detektorfører Lars Nissen afsøgte anlæg med metaldetektor af flere omgange og fandt de enkelte metalgenstande og slaggeklumpen, der forekommer i fundlisten.

Helene Skjærning Jacobsen, Bo Jensen og Nikolaj Wiuff Kristensen vaskede fundene fra udgravningen. Daniel Teilmann Olesen, Bo Jensen og Nikolaj Wiuff Kristensen indtastede data i MUD.

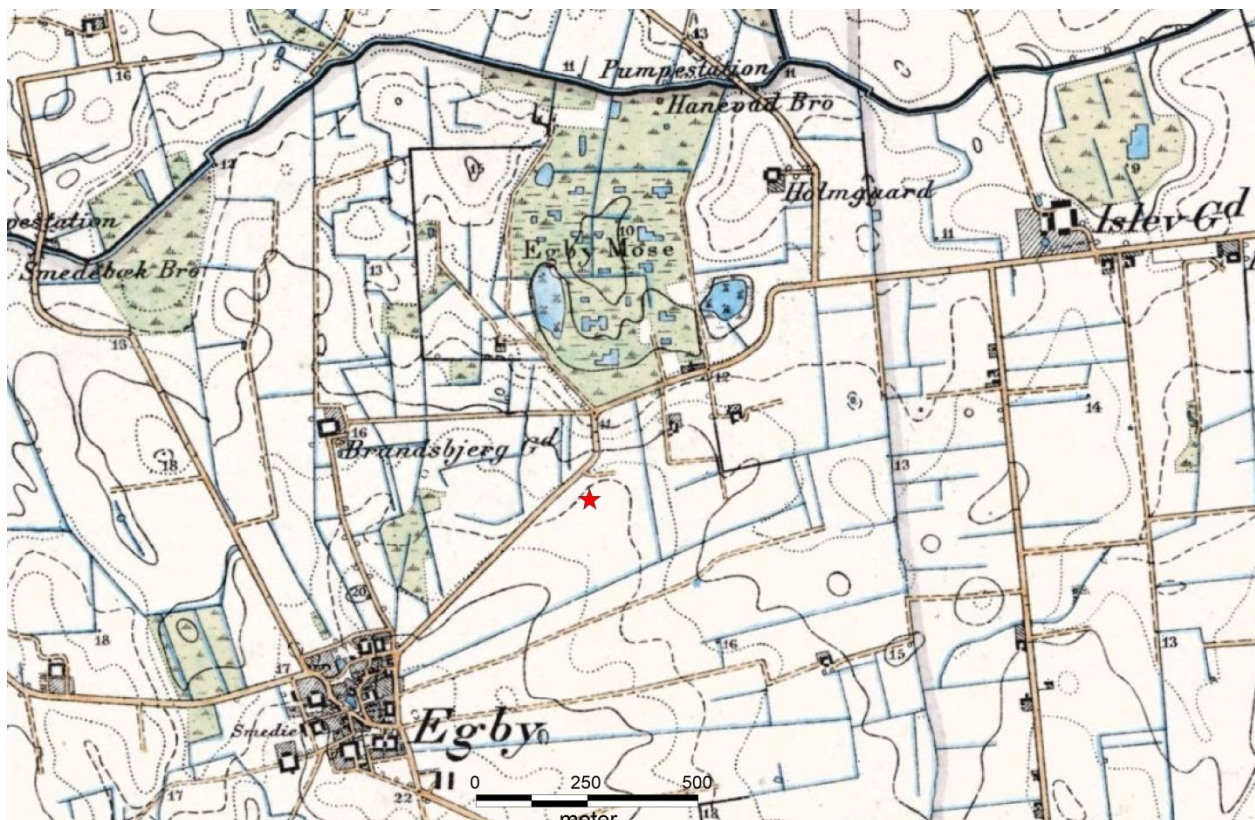
Udgravningen fandt sted i et omskifteligt vejr. Det blev løbende mere og mere tørt, for derefter at blive meget vådt med vandfyldte anlæg og mudder og så igen tørt.

Topografi, terræn, undergrund

Lokaliteten er beliggende omkring 20 meter DVR90 på en relativt plan moræneflade uden de store terrænforskelle. Området med bebyggelse lå dog en anelse højere end den vestligste del af feltet.

Knap 150 m mod nord lå bredden af Ejby Mose, inden dræning/inddæmning gjorde den mindre, og nord for mosen løber Harrestrup Å.

Muldlagets tykkelse var mellem 30-35 cm. Råjorden bestod af brungult ler med stedvise forekomster af sand og grus i nordøst.

Figur 3. Lokaliteten markeret på høje målebordsblade. Baggrundskort: Høje målebordsblade, Indeholder data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, august 2022.

Undersøgelsesmetode

Ved udgravningen var det en udfordring, at der ikke var mulighed for at placere den afrømmede muld udenfor feltet, bortset mod feltets sydvestlige afgrænsning. Det betød at den nordlige og sydlige del af feltet måtte færdigregistreres inden mulden fra den sidste del af feltet kunne afrømmes og placeres på disse arealer. Der blev, så vidt det praktisk lod sig gøre, afrømmet til der var god afstand til nærmeste konstruktion.

Fyldskifters afgrænsning blev trukket op med skovlens kant, markeret med en træpind og derefter opmålt med højpræcisions GPS-udstyr. Ved udgravningen fjernedes den ene halvdel af fyldskiftet med spade, og profilet blev beskrevet og tegnet i målestok 1:20. Der blev anvendt en beskrivelsesnøgle til at beskrive de enkelte lag.

Der er taget jordprøver til flotering fra alle tagbærende stolper, hvor det var muligt, samt fra andre udvalgte anlæg.

Ved brønde blev den øverste del af brønden gravet med maskine, hvorefter den blotlagte del af brønden blev tegnet. Derefter blev den nederste del af brønden gravet frem og den resterende del af brønden blev tegnet. Denne fremgangsmåde blev benyttet for at undgå sammenskridning inden tegning. Dette gælder dog ikke brønd 830, der blev udgravet med spade og tegnet af én omgang. Der blev taget oversigts-, detail- og arbejdsfotos. Fotooptagelser er digitale i JPG. Fund blev hjemtaget under anlægsnummer.

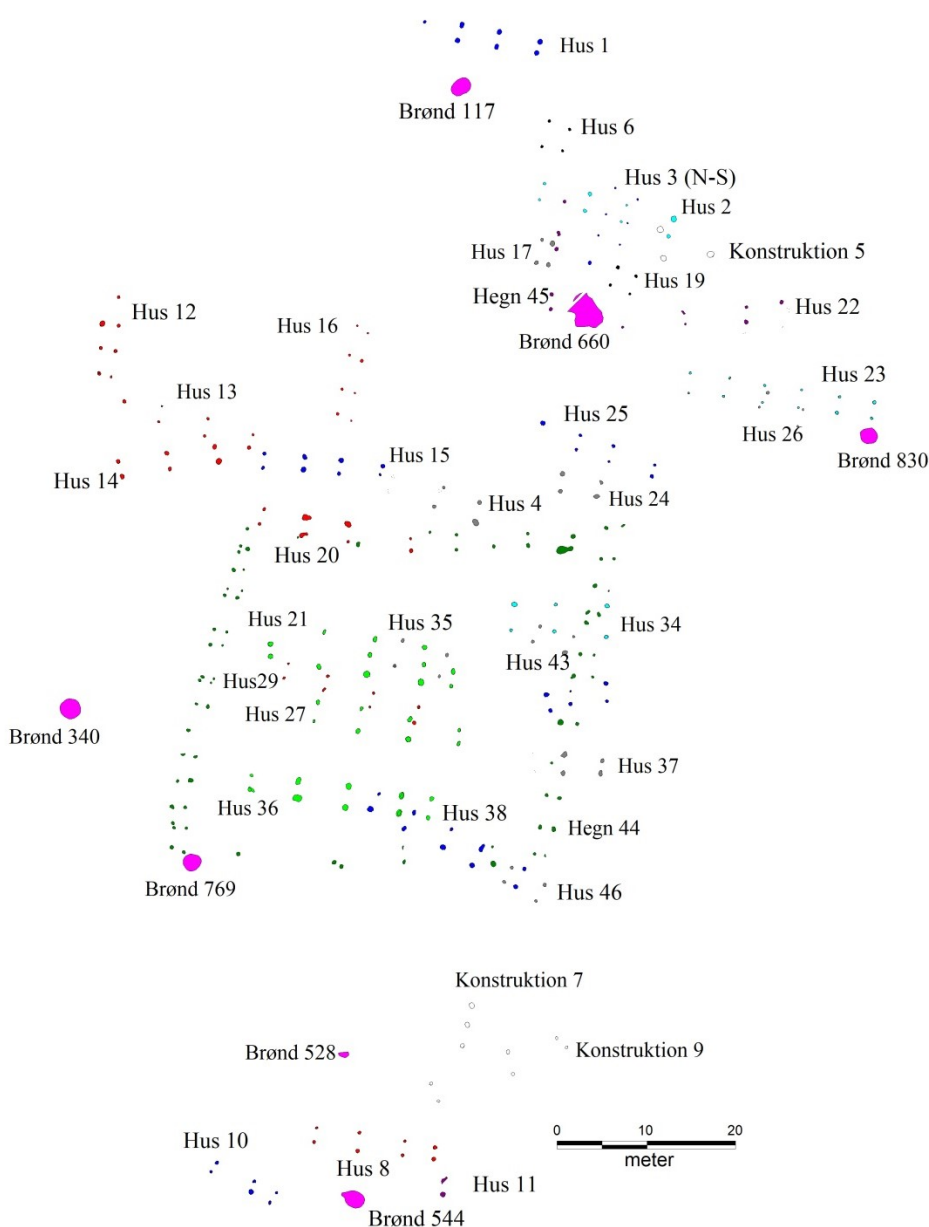
Figur 4. Hus markeret med landmålerstokke i de tagbærende stolper. I baggrunden tegnes et stolpehul fra et andet hus. Foto: Jonas Hasemann Sigurdsson. Kroppedal Museum.

Undersøgelsens resultater

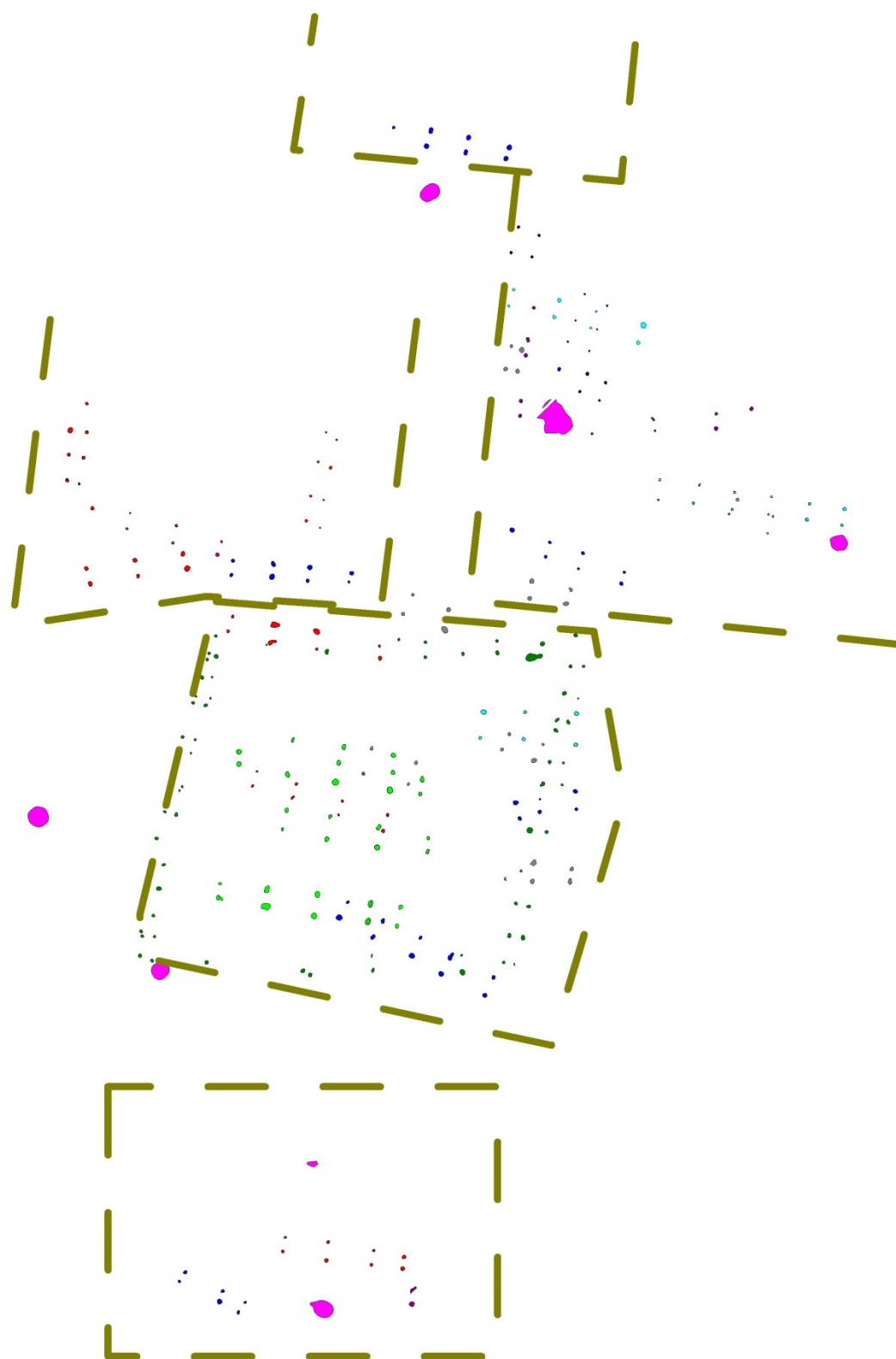
Undersøgelsens primære resultat var fundet af bebyggelsesspor, der tolkes som en landsby fra germansk jernalder ved Ejby Mosevej og Nordre Ringvej, i området lige sydvest for Brandsbjergvej. Bebyggelsen bestod af 28-32 bygninger af forskellige typer (Figur 5). Når der er tvivl om antallet af bygninger, så skyldes det dels at nogle bygninger lå delvist udenfor feltet, mens andre var dårligt bevarede eller lå i områder med mange stolpehuller og derfor var svære at udrede i mængden. Tomten efter et typisk hus på udgravningen ved Ejby Mosevej bestod af 3-5 sætvis stående stolpehuller, hvori de stolper der har båret taget har stået (se de følgende figurer).

Ved at vurdere husenes dimensioner, så er det muligt at foretage en opdeling af husene i forskellige typer, der har været i brug i forskellige tider. Med sådanne typologiske inddelinger kan det anslås, at bopladsen har været i brug igennem, den germanske jernalder (ca. 400-800 e.Kr.). Inddelingen er sket med udgangspunkt Linda Didia Boyes hustypologi (2019), hvor det har kunnet lade sig gøre.

Senere vil udvalgte anlæg, hovedsageligt stolpehuller, blive naturvidenskabeligt dateret ved ^{14}C -datering i den udstrækning, at økonomien tillader det. Resultaterne af ^{14}C -dateringerne vil formentlig blive nogle af de væsentligste resultater af udgravningen. Det skyldes at det er lettere uklart om bebyggelsen er en gård der flytter rundt i området eller om det faktisk er en landsby med flere samtidige gårde i nogle enkelte faser, sådan som den tolkes i denne rapport, på baggrund af typologisk inddeling (Figur 6). Der er desuden uklarhed om hvor stort et tidsspænd som bebyggelsen dækker over, som ikke synes at kunne afklares med hustypologien.

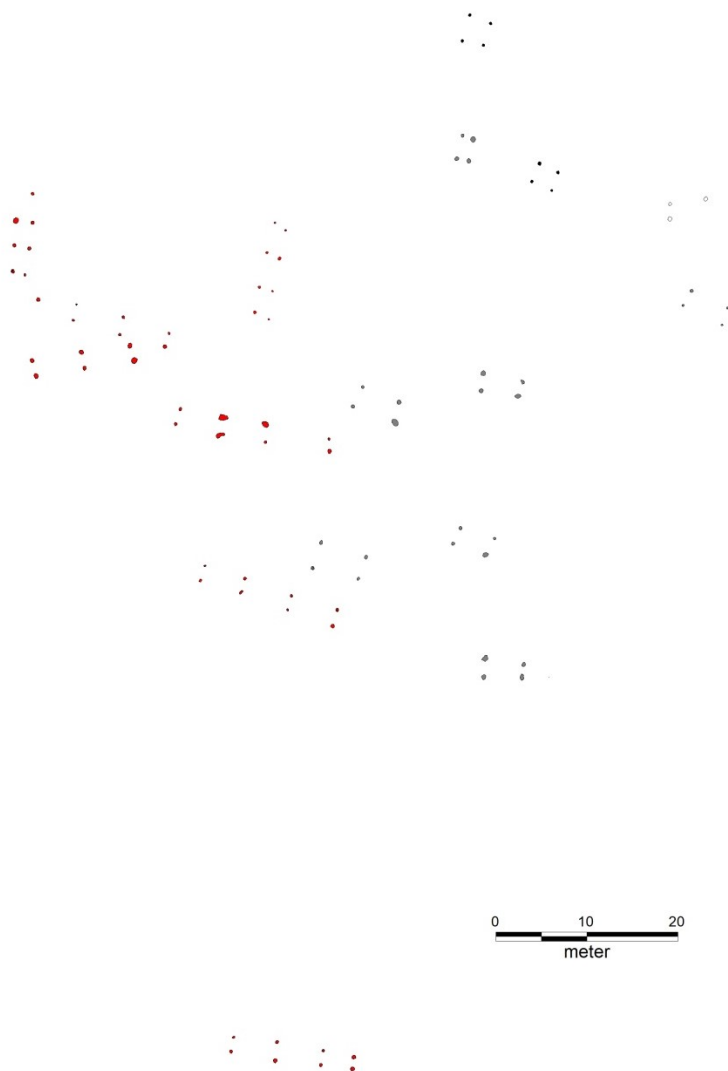

Figur 5. Alle huse, konstruktioner og brønde. Hus 33 er det blå hus mellem Hus 43 og Hus 37. Husene har ikke alle været samtidige, men er flere faser af en boplads, der formentlig har bestået af nogle gårde, hver med et par bygninger. Der har formentlig været omtrent fem faser af gårde.

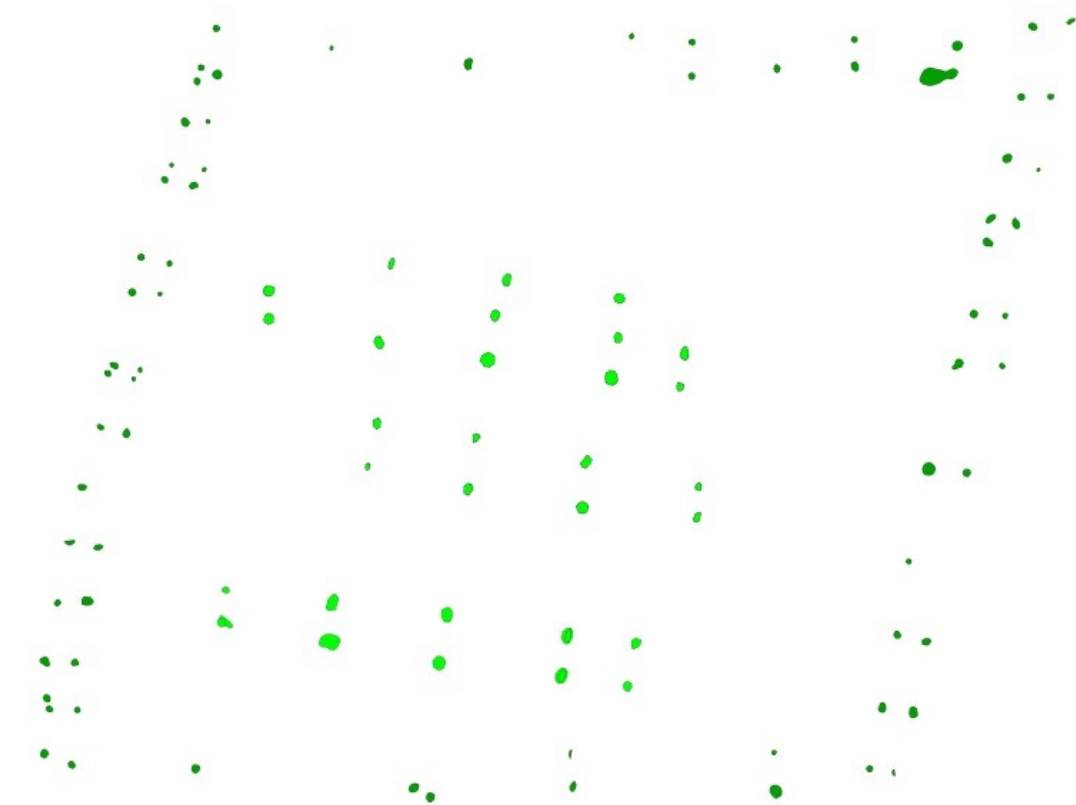
Figur 6. Fortolkning af bebyggelsen som gårde. Den midterste og nordvestlige gård er rimeligt klart i faserne med hegn/hegnshuse. Den nordøstlige gård er relativt klart afgrænset mod vest i en fase, men er derudover ikke videre klar. Den sydlige og nordlige gård

På baggrund af den typologiske inddeling af husene, kan det anslås at bebyggelsen i det 6-7. årh. e.Kr. er en landsby med mindst tre gårde (andre gårde kan have ligget udenfor feltet). I denne fase er en af gårdene omkranset af hegnshuse.

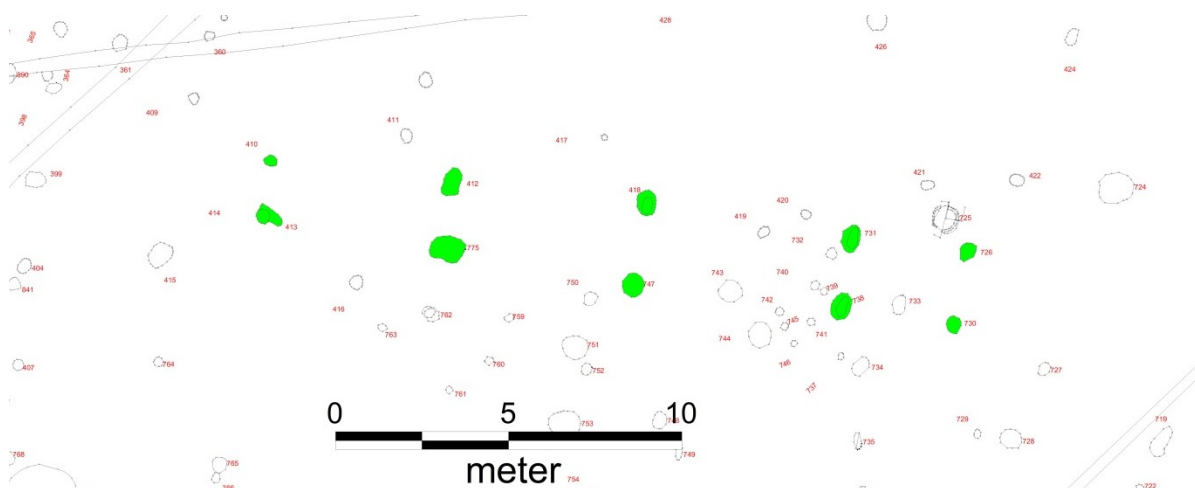

Figur 7. Huse fra den tidlige del af bebyggelsen, typologisk daterede til 6-7. årh. e.Kr. (røde) og mindre bygninger tolket økonomibygninger til denne fase af bebyggelsen.

Efterfølgende kommer bebyggelsens mest opsigtsvækkende fase, hvor kraftigt byggede huse er omkranset af et stort, firkantet hegn. Hegnet tolkes som et ydre hegnsforløb med et halvtag ind mod gårdspladsen, der har omkranset ca. 1400 m². Denne fase ligger i 7-8 årh. eKr.

Figur 8. Tre huse fra bopladsens bebyggelse i 7.-8. e.Kr. Mens de to nordlige huse ligger så tæt, at de højst sandsynligt ikke er samtidige, så er det mere uklart om det nordlige og sydlige eller midterste hus er samtidige eller om der måske er tre faser med huse indenfor hegnet.

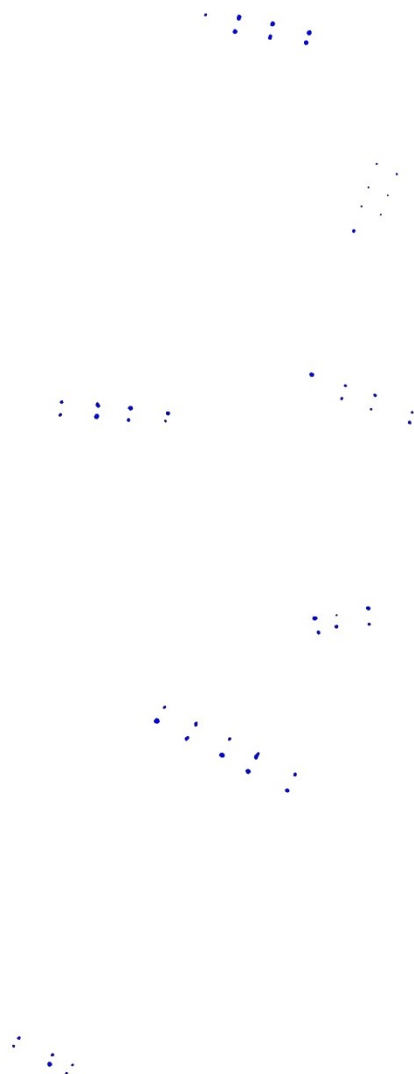
Figur 9. Det sydligste af de tre huse i Figur 8 og omkringliggende stolpehuller, gruber, ovn og dræn.

Det sydligste af husene fra denne fase havde aflange, smalle stolpespor på tværs af husets længderetning. Stolperne tolkes som værende aflange planker i hele huset og ca. 20 cm brede og

længere midtfor end i enderne af huset. Stolpehullerne i huset var typisk gravet 40-60 cm ned gennem råjorden og har kunnet støtte nogle anseelige tagbærende stolper.

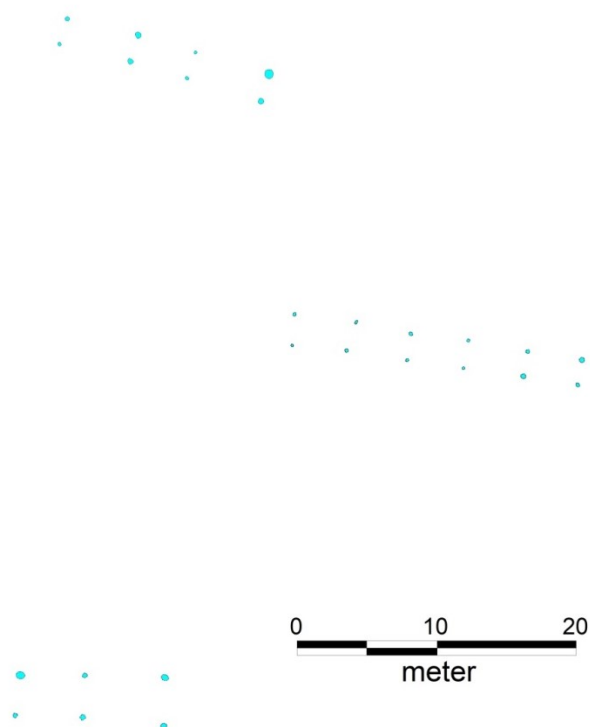
Alle stolpehuller i den sydlige række, og et fra den nordlige række, af tagbærende stolpehuller indeholdt en del trækul i det øverste lag. Formentlig skyldes dette, at dette hus er en brændtomt, hvor vindretningen har gjort, at den sydlige del af huset blev kraftigere medtaget af ilden end den nordlige del.

Yderligere en række huse kunne ikke bestemmes nærmere typologisk, men har træk der tyder på en datering til germansk jernalder-vikingetid (ca. 400-1050 e.Kr.). Disse huse lå spredt ud over feltet og kan muligvis være gårde fra landsbyens sidste fase.

Figur 10. Huse med formodede træk fra germansk jernalder-vikingetid.

De endelige resultater må, som nævnt, vente på de naturvidenskabelige resultater og selvom nogle faser kan udredes, så er der også uklarheder som vanskeligt kan afklares for nuværende. Yderligere tre huse var af jernaldertyper, men den nærmere datering synes uklar (Figur 11).

Figur 11. Huse uden nærmere typologisk inddeling, end romersk jernalder-vikingetid.

Som det ses af Figur 12, nedenfor, er der mange stolpehuller på feltet og det var nogle steder kompliceret, at udrede hvilke stolpehuller der hørte til hvilket hus eller hegn. De firkantede anlæg i nord var af nyere dato, mens de lange grøfter er dræn og vandledning.

Figur 12. Hele udgravningsfeltet uden fortolkning.

Brønde

Der blev fundet syv brønde på feltet, se Figur 5. Brøndene var noget forskelligartede i form og lettere forskellige i dybde. Brøndene trak vand i bunden og alle brøndene er formentlig drikkevandsbrønde tilhørende bopladsen.

Brønd 660 skilte sig lidt ud ved at indeholde store mængder keramik og dyrekno­gler, samt en del af en fibel (en dragtnål) med stregornamentik og et øje i den ene ende. Fundene lå i de øvre lag og må stamme fra en opfyldning af brønden efter at den er gået af brug.

Brønd 830 (Figur 13) indeholdt et stykke af en kværnsten; den øverste del af en drejekværn, en såkaldt løber, samt en knusesten, to ukarakteristiske sideskår og en klump slagge.

Figur 13. Brønd 830. Hullet under stenen er der hvor kværnstenen sad. Stenen på billedet var ikke tildannet. Foto: Jonas Hasemann Sigurdsson, Kroppedal Museum.

Udvalgte anlæg

Generelt var anlæggene uden prangende fund eller andet usædvanligt, men fire anlæg skilte sig ud og vil blive præsenteret nærmere i det følgende.

Grube 439:

Gruben indeholdt en lang jernstang, en del dyrekno­gler og keramik, der formentlig stammer fra jernalderen, uden dog at være specielt karakteristisk.

Grube 744:

I denne grube fandtes en knusesten, samt en relativt stor koncentration af keramik og dyreknoget, anlæggets dimensioner taget i betragtning. Et sideskår med roset-ornamentik peger på en datering til yngre romersk jernalder (Borby Hansen 2008: 129).

Ovn 725:

Anlæg 725 var et ret usædvanligt anlæg. Det viste det sig, at der langs kanten af bunden var en lille grøft med en bredde på ca. 10 cm., der gik nogle centimeter dybere end den tilstødende del af gruben. Inden for denne grøft lå der et brandlag på ca. 3 cm dybde. Der blev ikke konstateret nogen former for indfyringshul eller åbning i den bevarede del af 725, men på baggrund af brandlaget og konstruktionen tolkes anlægget som en ovn. Anlægget havde ved bunden en diameter på ca. 75-80 cm og var omtrent cirkulært.

Figur 14. Ovn 725. Fordybningerne i siderne kunne følges rundt langs bunden af anlægget, som en lille fordybning udenfor brandlaget. Foto: Nikolaj Wiuff Kristensen, Kroppedal Museum.

Stolpehul 762:

På bunden af det 18 cm dybe stolpehul lå et stykke af en kværnsten; den underste del af en drejekværn, en såkaldt ligger. Selvom brønd 830 indeholdt en løber, den øverste del af en drejekværn, så var hullet i denne godt to cm mindre og de to dele passer dermed ikke sammen. Stolpehullet kan muligvis være en dør- eller vægstolpe til Hus 36, men da der ellers ikke er bevaret

væg, så er det noget usikkert om der er en tilknytning til huset. Med en afstand på 1,85 mellem midten af 762 og nærmeste tagbærende, er det nok også lidt langt væk, skulle det indgå i en væg. Da stolpehullet næsten var fyldt med sten, natur- og så kværnstenen, så var der desværre ikke nok materiale til at tage en jordprøve af anlægget.

Anlæg fra 1600-1700-tallet

I den østlige del af feltet lå to anlæg, 834 og 851, med teglsten. 834 indeholdt teglsten af format som munkesten og hollandske mopper (Bertelsen 2010). Kombinationen af disse teglsten kan tyde på en datering til 1600-1700-tallet. Der blev ikke fundet andre daterende fund. Anlæg 851 indeholdt to teglsten der formentlig er fragmenter af munkesten. Den største har vidjeindtryk og sodspor. Muligvis kan disse anlæg stamme fra en gård, der er meget yngre end den øvrige bebyggelse og som lå længere mod øst.

Konklusion

Undersøgelsen påviste spor af formentlig 4-5 gårde i ca. fem faser. Der er sandsynligvis tale om en landsby med enkeltvis indhegnede gårde i nogle faser, mens andre faser ikke synes at have været indhegnede.

Typologisk er der tre samtidige gårdsenheder; et hus i syd, et hus i midten og et hus i nordvest fra det 6.-7. årh. e.Kr. Huset i nordvest har sandsynligvis været indhegnet, med hegnehuse langs hegnet, uden dog at der kunne findes spor af hegnet. Huset i midten ligger skævt i den indhegning som omkranser det og denne indhegning hører formentlig til de yngre faser af denne gård. Det sydlige hus ser ikke ud til, at have været indhegnet (Figur 6-7).

Husene i den indhegnede gård midt på feltet udgør formentlig fasen der følger efter. De to nordlige huse i den midterste gård ligger for tæt til at det er sandsynligt, at de er samtidige (3.3.m mellem nærmeste tagbærende stolpehuller), men om det sydlige og midterste hus er en fase eller om det sydlige og nordlige hus er en fase er uklart (Figur 8).

En række huse kunne ikke bestemmes nærmere typologisk, men vurderes at være fra germansk jernalder-vikingetid (Figur 10). Disse huse ligger spredt ud i alle gårdsenhederne, men kan på baggrund af usikkerheden ikke betegnes som en selvstændig fase.

Yderligere tre huse var sværere at bestemme nærmere typologisk og en bred datering til romersk jernalder-vikingetid foreslås. De to nordligste af disse lå i den nordøstlige gård, mens det sydlige lå i den midterste gård (Figur 11).

Typologisk datering peger på, at lokaliteten har været i brug i germansk jernalder. Måske er bebyggelsen anlagt i yngre romersk jernalder og den går formentlig op i vikingetid. Den største aktivitet synes dog, at være i germansk jernalder. Alle dateringer i beretningen er baseret på typologi, med de usikkerheder det bringer og nogle tolkninger skal formentlig revideres, når der er foretaget ¹⁴C-datering.

Syv brønde lå spredt uden klar relation til de indhegnede gårde og mindst to af brøndene lå udenfor de indhegnede områder, hvilket muligvis kan skyldes at gårdstofferne kun har været opdelt i bopladsens seneste fase.

Ejby Mosevej 30-2 er interessant i forhold til den nærliggende landsby fra germansk jernalder i Hvissinge Vest. Her lå flere gårde fra 5.-6./7. årh. e.Kr. individuelt indhegnet (Boye 2019: 257-260). Pollenanalyser fra Hvissinge viste at området har været åbent og træfattigt. Beboerne på Ejby Mosevej 30-2 har højest sandsynligt kendt dem der boede i Hvissinge Vest eller også kan det ligefrem være at bebyggelsen ved Hvissinge flyttede nordpå til Ejby Mosevej. De to lokaliteter må sandsynligvis have haft en relation med en afstand på bare 2 km og nogle huse af samme type.

Karakteren af bebyggelsen ved Ejby Mosevej 30-2 er vanskelig at afgøre. Boye skriver at de yngre huse; huse af såkaldt Sydvejs-type, formentlig var en hustype der blev brugt som bolig for en storbonde, men at huse af typen desværre hidtil er fundne før brugen af systematisk metaldetektorafsøgning (Boye 2019: 227). På Ejby Mosevej blev feltet afsøgt med metaldetektor af flere omgange, samt under forundersøgelsen (Pallesen 2021: 5), men uden prangende fund. Den store, rektangulære indhegning på ca. 1400 m² er usædvanlig, men de manglende pragtfund synes,

at pege på at bebyggelsen ved Ejby Mosevej ikke var et sted med internationale kontakter og gården indenfor indhegningen har formentlig været bolig for en lokal storbonde.

Litteratur

Bertelsen, T. 2010. Teglstensformater og forbandter i Danmarks middelalder og renæssance. S. 58-65 i *Flensborgsten – om murstensformater, teglhandel og arkitektur*. Museum Sønderjylland. Årsskrift XXIII 2010.

Borby Hansen, B. 2008. Kvinden på Maglebjerg. En rig grav fra yngre romersk jernalder ved Næstved. S. 123-194 i *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 2008*. Oldskriftselskabet.

Boye, L. D. 2019. *Den typologiske udvikling af østsjællandske huse fra førromersk til germansk jernalder – et værktøj til udredning af bosættelsesmønstre, bebyggelsesudvikling og ressourceområder*. Phd-afhandling, Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet, SAXO-instituttet.

Pallesen, S. 2021. *TAK 2092 Ejby Mosevej 30-2 Prøvegravningsberetning*. Upubliceret forundersøgelsesberetning. Kroppedal Museum.